

Povezanost nekaterih mer generativnosti s poklicnim delovanjem žensk

Relationship among some measures of generativity and professional activity of women

Olga Poljšak Škraban in Sonja Žorga

Povzetek

Olga Poljšak Škraban, dr. soc. ped.;
Sonja Žorga, dr. psih.;
obe
Pedagoška fakulteta v Ljubljani,
Kardeljeva pl. 16, 1000 Ljubljana.

Po mnenju teoretikov, ki se ukvarjajo s psihosocialnim razvojem, so izkušnje in izražanje generativnosti ključni pokazatelji psihosocialne zrelosti v odrasli dobi. Prav tako igrajo pomembno vlogo v posameznikovem psihosocialnem razvoju življenjski cilji in interesi kot del njegovega motivacijskega sistema. Prispevek predstavlja ugotovitve raziskave, ki se je ukvarjala s proučevanjem generativne skrbi, generativnega delovanja in življenjskih ciljev, usmerjenih v skupnost in delovanje. Posebna pozornost je bila v raziskavi usmerjena v ugotavljanje razlik med osebami, ki opravljajo generativne oz. negenerativne poklice, in študentkami socialne pedagogike (ki se za generativni poklic izobražujejo). Raziskava je zajela 89 študentk

in 205 odraslih žensk. Rezultati kažejo na statistično pomembne razlike med omenjenimi tremi poklicnimi skupinami na vseh proučevanih spremenljivkah. Udeleženke raziskave, zaposlene v generativnih poklicih, dosegajo pomembno višje rezultate od tistih, ki so zaposlene v negenerativnih poklicih na vseh štirih proučevanih merah generativnosti.

Ključne besede: generativnost, življenjski cilji, (ne)generativni poklici, odrasli, študentke.

Abstract

Significant theoretical literature on personality and social development suggests that the experience and expression of generativity represent a hallmark of psychosocial maturity in adult years. Personal goals and interests which are part of a motivational system, also plays an important role in psychosocial development. The paper presents findings of a research which explores the generativity concern, generative acts and personal goals in female students and adults. Special interest of the study was the exploration of the differences between subjects in generative and non-generative professions and students of Social Pedagogy (educating for the generative profession). The research included 89 female students of Social Pedagogy and 205 adult women. Results show that there are statistically significant differences among three professional groups mentioned above. Persons, working in generative professions attained significantly higher results than those from non-generative professions on all four measures of generativity.

Key words: generativity, life goals, (non)generative professions, adults, students.

1 Uvod

Pomembni avtorji, ki raziskujejo psihosocialno zrelost v odraslosti, omenjajo izkušnjo in izražanje generativnosti kot ključno v razvoju človeka v tem obdobju (po McAdams, de St. Aubin, Logan, 1993). Erikson (1963) meni, da je cilj generativnosti razvoj človekove vrste in istočasno osebni razvoj posameznika. Generativnost se izraža po avtorjevem mnenju predvsem na tri načine: v skrbi za druge (v obliki starševstva, poučevanja, mentorstva), v produktivnosti in v zavedanju lastnih potreb. V obdobju generativnosti odrasli neguje, uči, vodi in podpira naslednjo generacijo, ustvarja življenjske produkte in rezultate, ki prispevajo k družbenemu sistemu ter podpirajo razvoj in kontinuiteto med generacijami.

Osebni cilji in interesi, ki so del motivacijskega sistema, imajo prav tako pomembno vlogo v psihološkem razvoju posameznika. Usmerjajo načrtovanje življenja in odločanja, ter zato tudi življenjski potek ljudi v prihodnosti (Emmons, 1989; Markus in Wurf, 1987; Nurmi, 1991; vse v: Nurmi, 1992). Raziskave življenjskih ciljev pogosto temeljijo na predvidevanju, da je glavni cilj procesa socializacije postati avtonomen posameznik in obenem ostati v harmoniji z ostalimi, kakor poudarjata Penezić in Lacković Grgin (2001).

Pri proučevanju strukture motivacije je Wicker s sodelavci (1984) našel dva klastra višjega reda, ki ju je poimenoval "iskanje harmonije" in "osebne težnje". Videti je, da utelešata na eni strani motivacijo za solidarnost in harmonijo s skupnostjo ter na drugi strani motivacijo za status in dosežke. Bakan (1966, citirano v: Wicker in drugi, 1984) v zvezi s tem razlikuje med »cilji, usmerjenimi v delovanje«, povezanimi z aktivnostjo, neodvisnostjo in vodstvenimi položaji, ter »cilji, usmerjenimi v skupnost«, povezanimi z vlogo pomočnika. Tudi nekateri drugi avtorji, ki jih navaja Wicker, so našli v svojih raziskavah podobne vzorce življenjskih ciljev (Angyal, 1951; Taylor, 1975; oba prav tam).

McAdams in de St. Aubin (1992) sta razvila sodoben konceptualni in metodološki okvir za znanstveno raziskovanje generativnosti. Njun model predvideva, da je generativnost sestavljena iz naslednjih sedmih psihosocialnih področij, ki se nanašajo na osebne in socialne cilje posameznikove skrbi za naslednjo generacijo: (1) kulturne

zahteve, (2) notranja želja, (3) skrb za naslednjo generacijo, (4) vera v vrsto, (5) zaveza, (6) generativno delovanje in (7) osebna zgodba. Avtorja menita, da je za celovito dojetje generativnosti v posameznikovem življenju treba raziskati vseh sedem področij.

Pričujoča študija se ukvarja s tremi od sedmih področij generativnosti, ki jih navajata McAdams in de St. Aubin (1992), in sicer z: generativno skrbjo, generativnim delovanjem in notranjo željo, ki se izraža skozi življenjske cilje, usmerjene v delovanje, in življenjske cilje, usmerjene v skupnost. **Namen** študije je raziskati razlike med odraslimi posameznicami, ki so zaposlene v generativnih oz. negenerativnih poklicih, ter študentkami socialne pedagogike (ki se za generativni poklic izobražujejo) glede na zgoraj omenjene štiri spremenljivke oz. področja generativnosti.

Izhajali smo iz predpostavke, da se posameznice, ki imajo močnejše izraženo željo, da bi prenašale svoje veščine in znanja na naslednje generacije ter kreativno in produktivno prispevale k skupnosti in družbi (generativna skrb) in ki tudi s svojim aktualnim delovanjem v večji meri prispevajo k ustvarjanju, vzdrževanju in dajanju drugim generacijam (generativno delovanje), z večjo verjetnostjo usmerjajo v poklice, katerih poslanstvo je vzgoja in skrb za druge (generativni poklici). Tudi cilji, usmerjeni v skupnost, ki se izražajo skozi težnjo po povezanosti z drugimi in željo imeti z njimi ljubeče, nežne in intimne odnose, naj bi omenjeno naravnost v generativne poklice spodbujali, saj se po Bakanovem mnenju (v Penezic in Lackovic Grgin, 2001) osebe, ki jih označuje sodelovalna usmerjenost, vidijo zlasti v vlogah nudenja pomoči drugim.

Po drugi strani pa je, po naših predvidevanjih, težnja po uveljavljanju in neodvisnem razvijanju samega sebe, ki je značilna za posameznike s cilji, usmerjenimi v delovanje, močnejše izražena pri zaposlenih v negenerativnih poklicih, saj se osebe, za katere je značilna visoka usmerjenost v delovanje, vidijo kot neodvisne, vodje in mentorji (prav tam). Za uresničevanje v delovanje usmerjenih ciljev je torej pogosto potrebna večja mera individualizma in tekmovalnosti, ki se lahko s skrbjo za druge v določeni meri celo izključuje.

Zato smo pričakovali, da bodo posameznice, ki opravljajo generativne poklice (povezane z vzgojo, izobraževanjem, nego, zdravstvom, socialnim skrbstvom ipd.) ali se izobražujejo za

generativni poklic, v primerjavi s tistimi, ki so zaposlene v ostalih, negenerativnih poklicih, dosegale višje rezultate na spremenljivkah generativne skrbi, generativnega delovanja in življenjskih ciljev, usmerjenih v skupnost. Življenjski cilji, usmerjeni v delovanje, pa se pri proučevanem vzorcu ne bodo pomembno povezovali z (ne)generativnostjo poklica.

2 Metoda

2.1 Udeleženci

Nekatere avtorice (Gilligan, 1982; Josselson, 1987) zagovarjajo tezo, da se razvoj generativnosti razlikuje glede na spol. Menijo, da je Eriksonov model ustrezen le za moške. V pričujoči raziskavi pa smo se osredotočili le na generativnost pri ženskah. V vzorcu smo zajeli 205 odraslih žensk, starih od 24 do 66 let, iz različnih regij v Sloveniji in 89 študentk socialne pedagogike, starih od 18 do 23 let, s Pedagoške fakultete v Ljubljani.

Vzorec žensk smo glede na njihovo zaposlitev razdelili na tri skupine: zaposlene v generativnih poklicih, zaposlene v negenerativnih poklicih in študentke. Pri tem smo med generativne poklice uvrstili poklice, ki se ukvarjajo z vzgojo in skrbjo za druge (učitelji, vzgojitelji, medicinske sestre ter drugi poklici pomoči in dela z ljudmi), med negenerativne poklice pa vse ostale poklice, za katere ni značilno prvenstveno ukvarjanje z ljudmi. Tretjo skupino so predstavljale študentke socialne pedagogike, ki se za generativni poklic šele izobražujejo.

Tabela 1: Značilnosti vzorca

Skupina:	Število	%
Skupno število preizkušanih oseb	294	100 %
Študentke	89	30 %
Odrasle ženske z generativnim poklicem	52	18 %
Odrasle ženske z negenerativnim poklicem	136	46 %
Manjkajoči podatki	17	6 %

2.2 Merski instrumenti in spremenljivke

V študiji smo uporabili tri vprašalnike, ki so bili posebej prevedeni in prilagojeni za raziskavo Prediktorji občutka koherentnosti v dveh tranzicijskih državah:¹

- **Loyolova lestvica generativnosti** (Loyola Generativity Scale, McAdams, de St. Aubin, 1992).
- Lestvica (LGS) zajema 20 postavk za samoocenjevanje, ki merijo razlike med posamezniki pri generativni skrbi. Generativno skrb razumemo kot notranjo željo, da bi prenašali na naslednje generacije večine in znanje, prispevali k skupnosti in družbi ter stremeli h kreativnosti in produktivnosti. V našem vzorcu znaša zanesljivost lestvice 0.82 (izračunana s pomočjo koeficienta Cronbach alpha).
- **Lestvica generativnega delovanja** (Behavior scale of generative acts, McAdams, de St. Aubin, 1992). Izvorni seznam postavk je bil preurejen v lestvico z 21 postavkami, ki zajemajo širok spekter generativnega delovanja. Vsaka dejavnost ustreza enemu od treh področij generativnosti: ustvarjanju, vzdrževanju in dajanju. Udeleženci so za vsako dejavnost navedli, kako pogosto so jo izvedli v minulih dveh mesecih. V našem vzorcu znaša koeficient zanesljivosti (Cronbach alpha) 0.86.
- **Lestvica ciljev** (Goals, Pohlmann, Brunstein, 1997). Lestvica zajema 16 postavk, na katerih udeleženci ocenjujejo cilje, ki si jih želijo doseči v svojem življenju. Lestvica ima dve podlestvici. Prvo podlestvico predstavljajo cilji, usmerjeni v skupnost (8 postavk). Razumemo jih kot težnjo po povezanosti z drugimi in željo imeti z njimi ljubeče, nežne in intimne odnose (McAdams, de St. Aubin, 1993). Koeficient zanesljivosti (Cronbach alpha) za omenjeno podlestvico znaša 0.77. Druga podlestvica zajema cilje, usmerjene v delovanje (8 postavk). Ti se nanašajo na težnjo po uveljavljanju in razvijanju samega sebe na neodvisen način (ibid.). Koeficient zanesljivosti (Cronbach alpha) znaša za to podlestvico 0.81.

---

¹ Raziskava poteka v okviru sodelovanja raziskovalcev Filozofske fakultete v Zadru in Pedagoške fakultete v Ljubljani v obdobju 2004–2006 (nosilka raziskave dr. Katica Lacković Grgin).

3 Analiza rezultatov

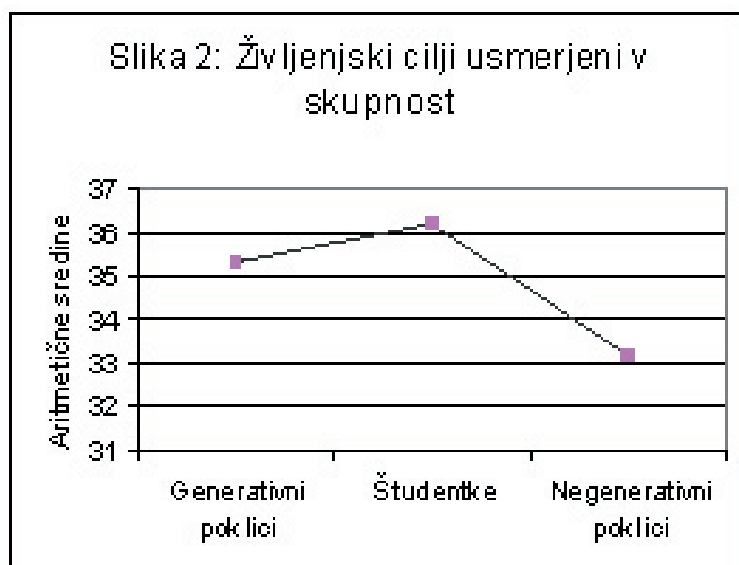
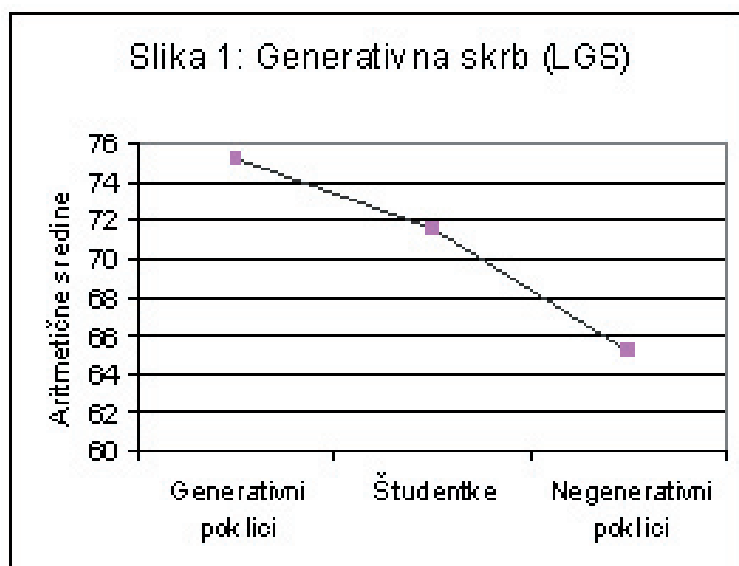
Za ocenjevanje razlik v štirih merah generativnosti med posameznicami, ki so zaposlene v generativnih oz. negenerativnih poklicih ali pa študirajo socialno pedagogiko, smo uporabili univariantno analizo variance (ANOVA). Rezultate posameznic, dosežene na proučevanih merah generativnosti, smo uporabili kot zvezne spremenljivke, zaposlitev udeleženk v generativnem oz. negenerativnem poklicu ali študij pa kot spremenljivko z omenjenimi tremi kvaliteta. Predvidevali smo, da se posameznice glede na zaposlenost v (ne)generativnem poklicu pomembno razlikujejo med seboj na treh od proučevanih štirih mer generativnosti: generativni skrbi – LGS, generativnem delovanju – GD ter življenjskih ciljih, usmerjenih v skupnost. Pri življenjskih ciljih, usmerjenih v delovanje, nismo pričakovali pomembnih razlik glede na poklicno usmerjenost.

Tabela 2: Aritmetične sredine, *F*-vrednosti in statistična pomembnost na štirih spremenljivkah generativnosti glede na generativnost poklica

Mere generativnosti \ Generativnost poklica	Generativni poklici	Študentke	Negenerativni poklici	F	p
Generativna skrb (LGS)	75.2	71.6	65.2	23.858	0.000
Življenjski cilji, usmerjeni v skupnost	35.3	36.2	33.2	21.767	0.000
Življenjski cilji, usmerjeni v delovanje	30.0	29.7	27.9	7.126	0.001
Generativno delovanje (GD)	64.5	54.8	57.6	10.617	0.000

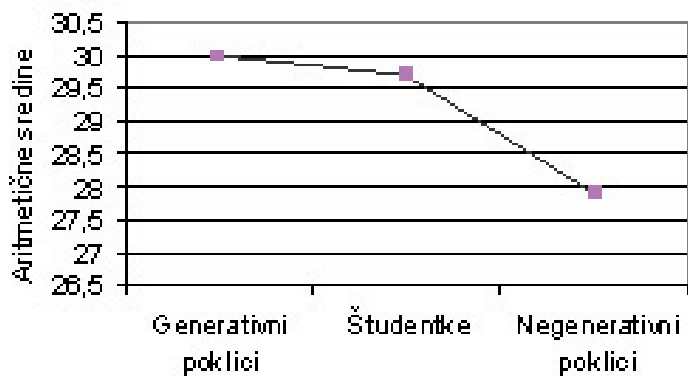
Tabela 2 prikazuje rezultate univariantne analize variance (ANOVA). Opazimo lahko statistično pomembne razlike med proučevanimi tremi poklicnimi skupinami na vseh štirih odvisnih spremenljivkah. Udeleženke raziskave, zaposlene v generativnih poklicih, dosegajo najvišje rezultate kar na treh od štirih področij generativnosti: na generativni skrbi, generativnem delovanju in življenjskih ciljih, usmerjenih v delovanje. Pri življenjskih ciljih, usmerjenih v skupnost, pa dosegajo najvišji rezultat študentke (ki se izobražujejo za generativni poklic).

Slike 1–4 prikazujejo gibanje aritmetičnih sredin na posameznih merah generativnosti glede na tri poklicne skupine.

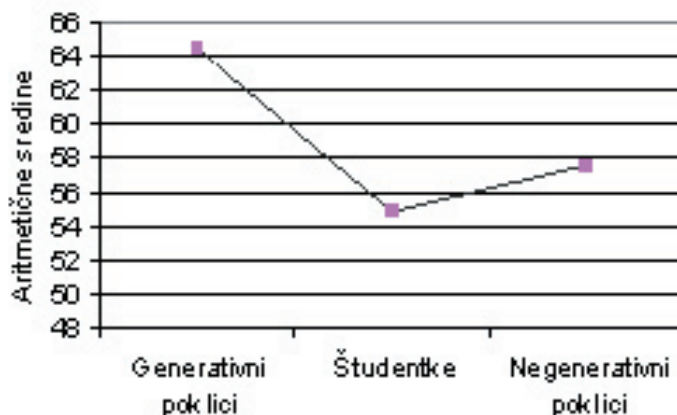

Slika 3: Življenjski cilji usmerjeni v delovanje

Slika 4: Generativno delovanje (GD)

Podrobnejša analiza razlik med tremi poklicnimi skupinami na spremenljivkah **generativna skrb** (Tukeyev post hoc preizkus), **življenjski cilji, usmerjeni v skupnost, in življenjski cilji, usmerjeni v delovanje** (Games-Howellov post hoc preizkus) je razkrila statistično pomembne razlike med udeleženkami, zaposlenimi v negenerativnih poklicih na eni strani, ter študentkami in udeleženkami iz generativnih poklicev na drugi strani.

Rezultati udeleženk, zaposlenih v generativnih poklicih, in študentk, ki se za generativni poklic izobražujejo, se sicer bistveno ne razlikujejo, zanimiv pa je trend, ki se kaže pri **življenjskih ciljih, usmerjenih v skupnost**. Iz slike 2 je razvidno, da na tem področju dosegajo najvišje vrednosti študentke, kar pomeni, da se pri njih v najmočnejši meri pojavlja težnja po povezanosti z drugimi in želja po vzpostavljanju ljubečih, nežnih in intimnih odnosov. Morda lahko tak rezultat pojasnimo z dejstvom, da se študentke nahajajo v obdobju razvoja intimnosti po Eriksonovem razumevanju psihosocialnega razvoja, kar pomeni, da je poglobljena razvojna naloga tega starostnega obdobja prav vzpostavljanje pomembnih zaupnih in intimnih odnosov. Da je težnja po povezanosti z drugimi in po vzpostavljanju ljubečih odnosov pri študentkah iz vzorca resnično precej izrazita, se kaže tudi v njihovem vsakdanjem življenju in delovanju, saj so mnoge študentke socialne pedagogike vključene v različne oblike prostovoljnega dela in pogosto tudi močno vpletene v skupnostne aktivnosti svoje župnije.

Na področju **generativnega delovanja** pa je pokazala primerjava razlik med tremi poklicnimi skupinami (Tukeyev post hoc preizkus) nekoliko drugačne rezultate. Statistično pomembne razlike so se pokazale med udeleženkami iz generativnih poklicev na eni ter udeleženkami iz negenerativnih poklicev ($p = 0.002$) in študentkami ($p = 0.000$) na drugi strani (slika 4). Pri generativnem delovanju so študentke dosegle najnižji rezultat v primerjavi z ostalima dvema poklicnima skupinama. Dobljene rezultate lahko pojasnimo z navodili, ki so podana pri Lestvici generativnega delovanja. Od udeleženk raziskave se je namreč zahtevalo, naj označijo pogostost opravljanja posameznih (generativnih) dejavnosti v obdobju zadnjih dveh mesecev. To je pomenilo v našem primeru deloma tudi čas poletnih počitnic.

4 Zaključki

Glede na pripadnost različnim poklicnim skupinam smo ugotovili statistično pomembne razlike na vseh štirih proučevanih merah generativnosti. Ženske, zaposlene v negenerativnih poklicih, dosegajo v primerjavi s tistimi, ki so zaposlene v generativnih poklicih (ali pa se zanje izobražujejo), statistično pomembno nižje rezultate na področju generativne skrbi, generativnega delovanja in življenjskih ciljev, usmerjenih v skupnost in delovanje.

Dobljeni rezultat se sklada z našo domnevo, da je pri ženskah, ki se odločajo za poklice pomoči in/oz. za delo z ljudmi, področje generativnosti bolj razvito kot pri ostalih. Vendar pa zveza med generativnostjo poklica in stopnjo razvitosti posameznikove generativnosti ne poteka le v omenjeni smeri. Nekatere raziskave kažejo, da lahko velja tudi obratna zveza: intenzivnejše ukvarjanje z drugimi ljudmi pri posamezniku spodbuja tudi razvoj njegove generativnosti. Tako naj bi moški, ki so imeli izkušnjo očetovstva, izkazovali pomembno bolj razvito generativnost od tistih moških, ki še niso imeli otrok (glej Poljšak Škraban, 2001).

Rezultati, dobljeni za področje v skupnost usmerjenih življenjskih ciljev in za področje generativne skrbi, se skladajo z našimi pričakovanji, saj kažejo na to, da je pri ženskah, ki v svojem poklicu delujejo na področju vzgoje in izobraževanja, zdravstva in socialnega skrbstva ali pa se za tak poklic izobražujejo, v večji meri izražena želja po konstruktivnem in produktivnem prispevanju k skupnosti, po posredovanju znanj in spretnosti naslednjim generacijam, po povezanosti z drugimi ter vzpostavljanju ljubečih odnosov z njimi.

Preseneča pa nas rezultat, ki smo ga dobili za področje **življenjskih ciljev, usmerjenih v delovanje**. Pričakovali smo, da se rezultati vseh treh poklicnih skupin na tem področju med seboj ne bodo bistveno razlikovali, saj smo domnevali, da je za uresničevanje življenjskih ciljev, usmerjenih v delovanje, potrebna večja mera individualizma in tekmovalnosti, ki se lahko s skrbjo za druge v določeni meri celo izključuje. Poleg tega navaja Bakan (v Penezić, Lacković Grgin, 2001), da osebe, za katere je značilna visoka usmerjenost v delovanje, vidijo same sebe predvsem kot neodvisne, vodje in mentorje. Dobljeni rezultat pa kaže, da je tudi težnja po uveljavljanju in neodvisnem razvijanju samega sebe, ki je značilna

za posameznike s cilji, usmerjenimi v delovanje, najmočneje izražena pri osebah, zaposlenih v generativnih poklicih.

Predpostavka, da bodo rezultati študentk socialne pedagogike bližje rezultatom žensk, ki so zaposlene v generativnih poklicih, kot pa tistim iz negenerativnih poklicev, ker so tudi študentke v procesu izobraževanja za generativni poklic, se je potrdila na treh od štirih proučevanih spremenljivk. Glede generativnega delovanja pa so bili rezultati študentk – v nasprotju z ostalimi merami generativnosti – bližje rezultatom udeleženk iz negenerativnih poklicev. Razlike med ženskami, zaposlenimi v generativnih poklicih, ter študentkami in ženskami iz negenerativnih poklicev so se pokazale kot statistično pomembne, pri čemer najnižjo stopnjo generativnega delovanja dosegajo študentke. Zelo verjetno lahko pripišemo omenjeni rezultat neustreznemu času uporabe vprašalnika pri študentkah. Lestvico, na kateri so označevale dejavnosti, ki so jih opravljale v zadnjih dveh mesecih, so namreč izpolnjevale oktobra, torej kmalu po izteku poletnih počitnic. V tem obdobju so imele študentke, kot so same trdile, manj priložnosti za generativno delovanje, kar nedvomno predstavlja pomanjkljivost naše raziskave. Drugi pomembni razlog, da se pri študentkah generativno delovanje še ni razvilo v taki meri kot pri ostalih odraslih ženskah, lahko iščemo tudi v njihovi starosti. Po Eriksonovem (1980) stopenjskem modelu se začno interesi koncentrirati okoli generativnosti šele po predhodnem obdobju, ko posameznik ni več preokupiran le sam s seboj v odkrivanju svoje lastne identitete in ko človek odkrije določeno mero intimnosti. Lahko rečemo, da so študentke še aktivno v omenjenem obdobju. Nobena od študentk še nima svojih otrok, medtem ko velja ravno obratno za odrasle ženske, zajete v vzorcu, ki so večinoma že matere – starševstvo pa je gotovo pomemben dejavnik v razvoju generativnosti.

V prispevku predstavljeni rezultati se skladajo z nekaterimi drugimi ugotovitvami, dobljenimi v širše zasnovani študiji o povezanosti med različnimi starostnimi skupinami žensk in štirimi merami generativnosti, ki so bile uporabljene tudi v pričujoči študiji. Izkazalo se je, da je (ne)generativnost poklica kot sospremenljivka pri ugotavljanju razlik vplivala na tri od štirih proučevanih področij generativnosti: na generativno skrb, generativno delovanje in življenjske cilje, usmerjene v skupnost (Poljšak Škraban in Žorga, 2005). Podobno je tudi Lacković Grgin (2004) ugotovila

najvišjo raven generativne skrbi v skupini ljudi, ki se ukvarjajo z generativnimi poklici.

Dobljeni rezultati delno in posredno potrjujejo tudi vsebinsko veljavnost proučevanih mer generativnosti iz McAdamsovega in de St. Aubinovega modela generativnosti. Model predvideva med sedmimi psihosocialnimi področji generativnosti, ki se nanašajo na osebne in socialne cilje posameznikove skrbi za naslednjo generacijo, tudi generativno skrb, generativno delovanje in notranjo željo, usmerjeno v skupnost in delovanje (McAdams in de St. Aubin, 1992). Povezanost omenjenih spremenljivk z generativnimi poklici nakazuje, da osebe z močnejše izraženimi merami generativnosti tudi dejansko v življenju udeležujejo delo in skrb za druge.

5 Literatura

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton.

Erikson, E. H. (1980). *Identity and the Life Cycle*. New York: W. W. Norton & Company.

Gilligan, C. (1982). *In a different voice*. Cambridge: Harvard University Press.

Josselson, R. (1987). *Finding Herself*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Lacković Grgin, K. (2004). Adaptirana skala generativnosti. V A. Proroković, K. Lacković Grgin, V. Čubela-Adorić, Z. Penezić: *Zbirka psihologijskih skala I upitnika*, svezak 2, 1–5.

McAdams, D. P., in de St. Aubin, E. (1992). A theory of Generativity and Its Assessment Through Self-Report, Behavioral Acts, and Narrative Themes in Autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 1003–1015.

McAdams, D. P., de St. Aubin, E. & Logan R. L. (1993). Generativity Among Young, Midlife and Older Adults, *Psychology and Aging*, 2, 221–230.

Nurmi, J. E. (1992). Age Differences in Adult Life Goals, Concerns and Their Temporal Extension: A Life Course Approach to Future-oriented Motivation. *International Journal of Behavioral Development*, 15 (4), 487–508.

Penezić, Z., in Lacković Grgin, K. (2001). Važnost razvojnih ciljeva u adolescentnoj, srednoj i starijoj životnoj dobi. *Radovi*, 40 (17), 65–81.

Pohlmann, K., in Brunstein, J. C. (1997). Goals: Ein Fragebogen zur Messung von Lebenszeilen. *Diagnostica*, 43 (1), 63–79.

Poljšak Škraban, O. (2001). Očetovstvo in razvoj očetovske identitete. *Socialna pedagogika*, 5 (4), 413–422.

Poljšak Škraban, O., in Žorga, S. (2005). Generativity and life goals in female students and adults. Referat, predstavljen na 7. konferenci Alpe-Jadran, 2.–4. 6. 2005, Zadar, Hrvatska.

Wicker, F. W., Lambert, F. B., Richardson, F. C., in Kahler, J. (1984). Categorical goal hierarchies and classification of human motives. *Journal of Personality*, 52 (3), 285–305.

Izvirni znanstveni članek, prejet oktobra 2005.